

“Vermaatschappelijking van de zorg leidt niet tot participatie”

“Ik wil de buurt zeker niet idealiseren en ophemelen als een sociale zachte opvang deken, maar er moet toch meer mogelijk zijn dan de non-plek die de buurt nu is voor kwetsbare mensen en mensen met een beperking. Tot nu toe ligt de nadruk te veel bij de woning en de categorale zorg. We moeten komen van wonen naar samenleven.” Dat concludeert Paul van Soomeren op basis van het onderzoek ‘Onder de mensen’. Dit onderzoek gaat over het welbevinden van mensen met een psychische of verstandelijke beperking en kwetsbare ouderen in de buurten waar ze wonen. “De verplaatsing van kwetsbare mensen naar gewone woonwijken heeft nog nauwelijks geleid tot meer participatie. Het hebben van een eigen huis is de eerste stap naar een zelfstandig en actiever leven. Een heel belangrijke stap die door de vele kwetsbare mensen die we interviewden ook zeer gewaardeerd werd, maar daarmee zijn we er nog niet. Er is eigenlijk vooral sprake van een specifiek woonbeleid – hoe help ik iemand aan een huis -, maar nog niet van vermaatschappelijking van de zorg. Daarvoor moet veel meer gekeken worden naar de sociale en fysieke omgeving, het netwerk aan ondersteuners en de voorzieningen voor deze groep.” Van Soomeren van het onderzoeks- en adviesbureau DSP-groep, werkte met Jan Willem Duyvendak en Loes Verplanke van de Universiteit van Amsterdam en Bart Lammers van Bureau Ruyterveer de afgelopen drie jaar aan dit STIP-onderzoek. Op basis van het onderzoek doen de schrijvers een aantal aanbevelingen.

Zelfstandigheid maar geen participatie

‘De bossen uit, de buurten in’, dat is de laatste decennia het uitgangspunt voor hoe de maatschappij omgaat met kwetsbare mensen met een beperking. In het jargon heet dit extramuralisering of vermaatschappelijking van de zorg. In de buurten zouden mensen met verstandelijke of psychische belemmeringen en kwetsbare ouderen kunnen integreren en participeren in de samenleving met een eigen huis als uitvalsbasis. De onderzoekers interviewden meer dan honderd mensen uit deze groep en hieruit blijkt dat er maar weinig sprake is van participatie. Van Soomeren: “Uit de interviews blijkt dat ze blij zijn met hun eigen stekkie. Nu kunnen ze doen en laten wat ze willen. Het eigen huis is fijn, maar de buurt heeft weinig betekenis voor ze. Deze groepen participeren haast niet en een groot deel is behoorlijk eenzaam. De volgende stap in de vermaatschappelijking van de zorg is het naar buiten gaan, de buurt in. Juist deze mensen hebben behoefte aan steun uit hun omgeving. Bij het nemen van deze stap ligt een belangrijke taak bij gemeenten, zorginstellingen en andere organisaties.”

Eenzaamheid en misbruik

Zelfstandig wonen heeft niet alleen maar voordelen. Van Soomeren licht twee negatieve kanten van deze zelfstandigheid uit: “De geïnterviewden spraken vaak over eenzaamheid. Soms direct, maar vaak merkte je het als interviewer meer tussen de regels door. Ze vertellen dat ze weinig contacten hebben, of dat ze ’s avonds niets te doen hebben en dan maar gaan slapen.” Naast eenzaamheid is ook misbruik een negatieve kant van het zelfstandig wonen. Van Soomeren: “Verschillende respondenten vertelden verhalen over zogenaamde vrienden die misbruik maken van hun kwetsbare positie. Zo vertelde een geïnterviewde dat hij gedwongen werd een contract voor een telefoonabonnement te tekenen en een ander zette met een simpele handtekening een auto op zijn naam. Vervolgens komen de bonnen en rekeningen binnen. Die mensen worden gewoon genaaid. Het is de keerzijde van de positieve medaille van zelfstandigheid. Je kunt iemand niet altijd tegen alles beschermen. Het enige wat je kunt doen, is de mensen waarschuwen voor dit soort situaties.”

Belang van zorg

“Professionele hulpverleners spelen een essentiële rol in het leven van deze mensen. Bij hen kunnen ze hun ei kwijt. Eigenlijk geeft bijna iedereen aan dat ze het zonder hulp van deze zorgprofessionals niet aan zouden kunnen,” aldus Van Soomeren. Professionele hulpverleners geven ondersteuning op verschillende vlakken. Ze bieden een luisterend oor, helpen met financiële en administratieve zaken, begeleiden cliënten bij het zelfstandig wonen en structureren van de dag, het zetten van nieuwe stappen en ze houden hun gezondheid in de gaten. De zorg richt zich alleen op de situaties binnenshuis. Bij de volgende stap in de vermaatschappelijking van de zorg, dat de kwetsbare groep

zich meer in de buurt begeeft, is de begeleiding van professionele hulpverleners ook van groot belang. “Er was bijvoorbeeld een man die om tien uur 's avonds bedacht om kennis te gaan maken met de burens. De burens waren niet zo blij met dit late bezoek en dat heeft de relatie tussen de burens moeizaam gemaakt. Een begeleider kan de cliënt adviseren en begeleiden in het leggen van deze eerste contacten. Dat laatste, een begeleider die deze mensen als het ware bij de arm neemt en er mee naar de burens en buurt gaat, zie je nog zelden.”

Betekenis van de buurt

Van Soomeren vertelt dat de buurt dan ook nog weinig betekenis voor deze groep heeft: “De buurt betekent haast niets voor deze kwetsbare groepen. De geïnterviewden hebben het over familie, vrienden, lotgenoten en hulpverleners, maar eigenlijk bijna nooit over de buurt, buurtgenoten en buurtvoorzieningen. Alleen de kwetsbare ouderen spreken in nostalgische zin over de buurt. Hoe goed het vroeger was en hoeveel er veranderd is. Maar verder niet.” Dat ouderen het gevoel hebben dat de buurt niet meer hun buurt is, heeft een negatieve invloed op hun welzijn. Volgens Van Soomeren ligt hier een taak voor stedelijke vernieuwers: “Stedelijke vernieuwers moeten zich verplaatsen in deze groep. Welke symbolen en netwerken vinden ze belangrijk? Wat vinden zij nog echt typisch voor hun buurt? Waar brengen ze graag hun tijd door? Wat helpt hen zich thuis te voelen in de buurt?”

Wat kunnen gemeenten doen?

Van Soomeren: “Gemeenten moeten drie dingen doen. In de eerste plaats moeten ze dit soort kwetsbare groepen veel beter in kaart brengen. Dat is niet eenvoudig, want deze groepen zijn grotendeels onzichtbaar en ze geven – een beetje cynisch gezegd – ook te weinig overlast. Toch moet je als gemeente zorgen dat je deze mensen goed in de kijker hebt. Je moet weten waar ze zitten. De tweede stap is het identificeren van de behoeftes van de kwetsbare mensen met een beperking. Stap drie is het zorgen voor een integraal gebiedsgericht aanbod. Om dit vorm te geven moet het aanbod van de zorg goed op het aanbod van andere instanties worden afgestemd. Dit is nu vaak niet het geval, terwijl bijvoorbeeld de beslissingen van de afdeling gebiedsgericht werken van de gemeente een grote invloed op het welzijn van deze doelgroep kunnen hebben.”

Bron

Nicis Institute: Joni Uhlenbeck

13 jan 2009